

עם ביאור
הפּתּר וְהַכּבוֹד

זהר הקדוש

פרשת וילך • מאמר שיר ושירה

המשוררת, **כמה דאת אָמר** - וכמו שנאמר (ש"ה ש א א) **'שיר השירים אָשר לשלמה'**, כי שלמה רומז אל הקדוש ברוך הוא, שהוא **מלכא דְשְלָמָא כְּלָא דְלִיָּה** - המלך שהשלום כולו שלו, והיינו הזעיר אנפין, **וְהָא אוֹקִימָנָא מְלִי** - והרי כבר העמדנו הדברים, **דְתַנִּיא** - שלמדנו בברייתא, **כְּתִיב** - כתוב בתהלים

(תהלים צב א) **'מְזִמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, לְיוֹם הַשַּׁבָּת מְמֹשׁ'**, דהיינו הזעיר אנפין, והוא **'שיר'**, **דְקוֹדֶשָׁא בְרִיךְ הוּא אָמר** - שהקדוש ברוך הוא משורר אל המלכות. וכשם שדוד ושלמה אמרו שיר של הקדוש ברוך הוא, גם כאן דיבר משה את השירה של הקדוש ברוך הוא דהיינו המלכות.

עתה יבא רבי אבא לבאר, שיש חילוק בין 'שיר' שכתוב אצל דוד ושלמה, ל'שירה' שכתוב אצל משה רבינו, כי 'שיר' הוא בועיר אנפין, ו'שירה' הוא במלכות. ומקשה רבי אבא למה משה אמר 'שירה' שהיא מדרגה פחותה מ'שיר', הלא משה רבינו היה גדול מכל הנביאים, ויבאר שבאמת לא אמרו משה בשביל עצמו רק בעד ישראל.

וממשיך רבי אבא ואמר, **אָלָא הָכָא אֵית לְאִסְתַּכְלָא** - אלא כאן יש להתבונן, **הָתֵם 'שיר'** - שם ב'מְזִמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת' וכן ב'שיר השירים', נאמר לשון 'שיר', **וְהָכָא 'שירה'** - וכאן בשירת האזינו אמר משה 'שירה', **דָּא דְכֵר** - 'שיר' הוא לשון זכר והוא בועיר אנפין, **וְדָא נּוֹקְבָא** - ו'שירה' היא לשון נקבה והיא במלכות, ויש לשאול איך הנביאים אמרו שיר במדרגה גבוהה יותר ממשה, **וְהָא תַנִּינן** - והרי למדנו, **כָּל נְבִיאֵי כְּלָהוּ לְגַבֵּי מֹשֶׁה** - כי כל הנביאים נחשבים לגבי משה, **כְּקוֹף בְּעִינֵיהּ דְּבִנֵּי נֶשָׁא** - כמו קוף בעיני בני אדם, **וְאֵינּוֹן אָמְרוּ 'שיר', וּמֹשֶׁה אָמר 'שירה'** - ואם כן איך הם אמרו 'שיר' ומשה אמר 'שירה', הלא צריך להיות להיפך, **מֹשֶׁה הָוֵה לִיָּה לְמִימַר 'שיר', וְאֵינּוֹן 'שירה'** - משה היה לו לומר 'שיר' בלשון זכר כי משה תיקונו בועיר אנפין, והם היו צריכים לומר 'שירה', כי הם עסקו בתיקון המלכות. ומשיב, **אָלָא דָּא הִיא דָּא דְמַלְהָ** - אלא זה סוד הדבר, **מֹשֶׁה לְגַמְרִיָּה לָא קָאָמר דָּא** - משה לא אמר את שירת המלכות בשביל עצמו כי הלא הוא עסק בתיקון הזעיר, **אָלָא לְיִשְׂרָאֵל** - רק אמר השירה בעד ישראל ששרשם במלכות, לכן אמר בלשון נקבה.

לאחר שביאר רבי אבא הטעם שאמר משה 'שירה' שהיא במלכות, מפני שאמרה בשביל ישראל ולא בשביל עצמו, ונמצא לדברי רבי אבא ש'שירה' היא באמת מדרגה פחותה מ'שיר', על זה בא רבי שמעון וחולק עליו, וסובר שהוא להיפך, 'שירה' היא יותר עליונה מ'שיר', ולפי זה משה אמר את 'השירה' בשביל עצמו, וסוד הדבר הוא, ש'שירה', עניינה היא מה שמשוררת המלכות אל הזעיר אנפין והיא 'ממטה למעלה', ואילו 'שיר' הוא מה שמשורר הזעיר אנפין אל המלכות 'ממעלה למטה', ונמצא משה גבוה מן שאר הנביאים. כי משה עסק בתיקון הזעיר אנפין והם עסקו בתיקון המלכות שהיא למטה ממנו.

אָמר לִיָּה רְבִי שְמַעוֹן - לרבי אבא, **לָאו הָכִי** - לא כן הוא כמו שאתה אומר שמשה אמר את השירה בעד ישראל, **אָלָא** אמר את השירה בשביל עצמו, ומה ששאלת שאם כן נמצא שמשה הוא במדרגה פחותה מן שאר הנביאים, אינו כן רק להיפך, **מֹשֶׁה וְדָאֵי מְהֵכָא אֲשֶׁתְּמוּדֵעַ דָּאִיהוּ בְּדִרְגָּא עֲלָאָה**

במאמר זה ידבר במעלת השיר ששרו הנביאים והיכן מקום תיקונם בעליונים. ויאמר שיש חילוק בין משה רבינו אל שאר הנביאים, שאצל משה כתוב 'שירה' ובשאר הנביאים כתוב 'שיר'. ונחלקו רבי אבא ורבי שמעון בביאור ענין זה, ורבי שמעון יבאר ש'שירה' היא ממטה למעלה ו'שיר' הוא ממעלה למטה, ומוזה בא רבי שמעון ללמוד אל עבודת האדם בכל מצוה ומצוה ובפרט בעת התפילה שצריכה להיות בבחינת 'שיר' ו'שירה', 'ממטה למעלה' ו'ממעלה למטה'. והענין הוא שתחילה צריך להעלות את המלכות אל הזעיר אנפין ושניהם אל אבא ואימא, ואחר כך בא השפע מן אבא ואימא אל הזעיר אנפין והמלכות, ומהם אל כל העולמות. ומכיון שדיבר רבי שמעון על עבודת התפילה והשפע שבא על ידה, יבואו החברים לעסוק במעלת עניינת 'אמן' והשערים הנפתחים על ידי אמירת אמן ככוונה, ש'גדול העונה יותר מן המבקר', וידרוש בשכר העונה 'אמן', ומאידך בעונשו של המבזה את עניינת 'אמן'.

בתחילת המאמר יבאר רבי אלעזר כמה דקדוקי לשון בפסוק 'את דברי השירה הזאת עד תומם', מהו 'דברי', ומהו 'עד תומם', ויבאר שכל התורה שמותיו של הקדוש ברוך הוא.

תַּנִּיא - למדנו, **אָמר רְבִי אֶלְעָזָר, מָאֵי דְכְתִיב** - מה שכתוב (דברים לא ל) **'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו'**, **בְּאִנְיָ כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבַרֵּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תּוֹמָם, הָכָא אֵית לְאִסְתַּכְלָא** - כאן יש להתבונן, **מָהוּ שְׁכַתב 'אֶת דְּבַרֵּי, 'אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת מְבַעֵי לִיָּה** - שהיה לו לכתוב 'את השירה הזאת', בלי תיבת 'דברי'. **וְעוֹד קִשָּׁה, מָהוּ שְׁאָמַר 'עַד תּוֹמָם', כְּלוּמַר מָה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בַּזֶּה, הֲלָא בּוּדָאֵי דִּיבְרֵי כָּל הַשִּׁירָה עַד סוּפָה וְלֹא מִקְצָתָהּ, אָלָא הָכִי תַּנִּיא בְּרִזָּא דְּמִתְנִיתִין** - אלא כך למדנו בסוד המשנה, **כָּל אֵינּוֹן מְלִי דְאָמַר מֹשֶׁה** - כל אלו הדברים שאמר משה, **כְּלָהוּ מִתְנַלְפִי בְּשִׁמָּא דְקוֹדֶשָׁא בְרִיךְ הוּא** - כולם נחלקים בשם של הקדוש ברוך הוא וכל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא, **וְכָל אֵינּוֹן מְלִין** - וכל אלו הדברים שהם 'דברי השירה הזאת', **הוּוּ אֲתִיין וְסִלְקִין וְנִחְתִּין וּמִתְנַלְפִין תַּמּוֹן** - היו באים ועולים ויורדים ונחלקים שם בשם הקדוש ברוך הוא, **וְכָל מְלָה וּמְלָה הָוֵה אֲתִיָּא קָמִי מֹשֶׁה לְאִתְנַלְפָּא עַל יְדֵי** - וכל דבר ודבר היה בא לפני משה להיות נחקק על ידו, **וְקִיָּמָא קָמִיָּה** - ועמד לפניו, ונמצא שלא רק כללות התורה

הוא שמו של הקדוש ברוך הוא, אלא גם כל דיבור ודיבור בפני עצמו ולכן לא אמר 'את השירה הזאת' רק 'את דברי השירה הזאת'. **וְהֵינּוּ דְכְתִיב** - וזה גם הטעם שכתוב **'עַד תּוֹמָם'**, דהיינו עד שנשלמו להיחקק בשם ה'.

אחר שביאר למה נאמר 'דברי', יבאר עתה למה כתוב 'השירה' בה', ולא 'שירה'. ובוזה יבוא אל הטעם, מפני שהמלכות היא ה' אחרונה, לכן אמר משה 'השירה' באות ה'.

רְבִי אַבָּא אָמר מה שכתוב **'אֶת דְּבַרֵּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת'**, יש להקשות **'שִׁירָה הַזֹּאת מְבַעֵי לִיָּה** - היה לו לומר 'שירה הזאת' בלי ה', **מָאֵי קָא רְמִיזָא** - ומה רמז לנו באות ה'. **אָלָא** הטעם הוא, **שִׁירָתָא דְקוֹדֶשָׁא בְרִיךְ הוּא אָמר** - שמשה היה אומר את השירה שאומרת המלכות הנקראת לפעמים 'קודשא בריך הוא', ולכך כתוב 'השירה' בה', לרמז שהמלכות שהיא ה' אחרונה שבשם הו"ה היא

יְתִיר מַכְלָא - בוודאי מכאן נודע שמשה הוא בדרגה גדולה יותר מכל הנביאים, והענין הוא, **מֹשֶׁה סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא** - כי משה עבודתו היא מלמטה למעלה, וְאִינוּן נַחְתִּי מְעִילָא לְתַתָּא - ושאר הנביאים עבודתם היא מלמעלה למטה. הוא סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא - משה עלה מלמטה למעלה, כְּמָה דְתַנִּינוּ

- כמו שלמדנו (ברכות כח.) **מְעִלִין בְּקֹדֶשׁ וְאִין מוֹרִידִין**, ומבאר עוד, **מֹשֶׁה סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא** - משה עלה מלמטה למעלה, דָּאמֵר 'שִׁירָה' תּוֹשְׁבַתָּא דְמִטְרוֹנִיתָא דְאִיהִי מְשַׁבַּחַת לְמַכְלָא - מפני שאמר את השירה והשבח שמשבחת המלכות את המלך, ומֹשֶׁה בְּמַכְלָא אֲתַאָּחַד - ונמצא שמשה נאחז במלך, והיה מתקן את תיקוני הזעיר אנפין, וְאִינוּן נַחְתִּי מְעִילָא לְתַתָּא - ושאר הנביאים, ירדו מלמעלה למטה, דָּאמֵרוּ 'שִׁיר' דְהוּא שְׁבָחָא דְמְשַׁבַּחַת מַכְלָא לְמִטְרוֹנִיתָא - ואמרו את ה'שיר' והשבח שמשבח המלך את המלכה, וְאִינוּן בְּמִטְרוֹנִיתָא אֲתַאָּחַדוּ - ונמצא שהם היו אחוזים במלכה, ועסקו בתיקוניה, וְעַל דָּא - ועל כן, בְּהַאי אֲשַׁתְּמוּדַע שְׁבָחָא דְמֹשֶׁה יְתִיר מַכְלָהוּ - בזה השירה נודע שבחו של משה יותר מכל הנביאים, וְהִינֵנוּ דְכְּתִיב - וזה מה שכתוב (שמות טו א) **אֲזַ יְשִׁיר מֹשֶׁה וְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה'** פירוש, שִׁירָתָא דְמִטְרוֹנִיתָא לְמָאן - שירת המלכות למי, לה' - לזעיר אנפין, וְבָנִין כֶּף - ומפני זה נאמר, **וְכָתוּב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת**, וכן נאמר (דברים לא כא) **וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת**, כדי לומר, ששירה זו היא במלכות הנקראת 'זאת', והיא משבחת ומתקנת את הזעיר אנפין שבו היה אחוז משה.

לאחר שרשד רבי שמעון 'שירה' היא מן המלכות אל הזעיר אנפין דהיינו ממטה למעלה, יבאר לפי זה מה שכתוב 'והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד', והיינו שכל הצרות חלילה באות מפני שלא שומרים את דברי התורה, ויבאר סוד הדבר על פי הפסוק 'גלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו', שהמלכות הנקראת 'ארץ', היא מתקוממת לעשות דין במי שחוטא, וכן כאן 'וענתה השירה הזאת', היינו המלכות שנפרעת מן החוטאים.

כתוב בפסוק (שם) וְהָיָה כִּי תִמְצָאֵן אוֹתוֹ רְעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵיו לְעַד, כלומר, שאם חלילה יארעו צרות לעם ישראל, הוא מפני שלא שמרו

את דברי התורה. ומקשה רבי שמעון, אם כן, **וְעֲנָנוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִבְּעֵי לִיה** - היה לו לומר, כי הרי מדבר על הדברים והעונשים פרטיים ולא על כללות התורה. ואם תאמר שרצה לגלות שהתורה נקראת 'שירה' הרי כבר אמר לפני זה (שם פסוק יט) **אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת**, אֵלֶּה רְזָא דְמַלְחָה כְּמָה דְאֻקִּימְנָא אלא סוד הדבר הוא כמו שהעמדנו במקום אחר, דְכְּתִיב - שכתוב בפסוק (איוב כ כז) **יִגְלוּ שְׁמִים עוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְּקוּמָמָה לו'**, שה'ארץ' שהיא המלכות היא מתקוממת לעשות דין באדם על עונו, ומֹשֶׁה בְּכָלָא אֲסַתְפַּל - ומשה רבינו הסתכל בכל דבר, ורצה לרמז כאן שהעונש בא מן המלכות, וְעַל דָּא - ולכן אָמַר בלשון 'שירה', והמלכות נקראת גם כן 'שירה', בְּגִין לְאֲתַאָּחַדָא מַלְיָן בְּאַתֵּר דָּא - כדי לתת לדברים אחיזה במקום זה במלכות, לְמַהוּ עֲלִייהָ דִּינָא - שממנה יהיה עליהם הדין, לִפְרַע מֵהֶם אִם יִחְטְאוּ, דְכְּתִיב - ולכן כתוב **וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵיו**, שכל אלו הם לשונות של המלכות, כי 'וענתה' וכן 'שירה' הם לשון נקבה וכן 'זאת' הוא במלכות, וְלָמָּה אמר להם כאן שמן המלכות יבוא להם העונש, דְכְּתִיב - שכתוב (ראה בדברים לא כא), **כִּי אֲנִי יֹדַעְתִּי אֶת יְצִרְוֹ**, שידע הקדוש ברוך הוא שעתידים לחטא, וְכְּתִיב - ואחר כך כתוב שגם משה אמר (שם פסוק כט) **כִּי יֹדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הִשָּׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתָּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתָכֶם וְנִקְרָאת אֲתָכֶם הָרַעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְגו'**, ולכן אמר להם, וְכַד תַּעֲבֹדוּ דָּא - וכאשר תעשו דבר זה ותחטאו, מִיָּד וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵיו לְעַד, שהמלכות תעיד על החטאים שלהם, והיא תיפרע מהם על כך.

לאחר שביאר הפסוק 'וארץ מתקוממה לו', ידרוש עתה גם את תחילת הפסוק 'גלו שמים עונו', כי 'שמים' הם בוועיר אנפין. תָּא חֲזִי - בא וראה, כְּתִיב - כתוב בפסוק (איוב שם) **יִגְלוּ שְׁמִים עוֹנוֹ** כי השמים שהם זעיר אנפין, הם רק מגלים עונותיו של אדם, וְלֹא יְתִיר - ולא יותר, כי אין השמים מענישים אותו, אֲבָל וְאָרֶץ' שהיא המלכות מידת הדין 'מתקוממה לו' להענישו, כי בְּהַאי - בזאת המידה, דִּינָא אֲתַעֲבִיד לְמָאן דְאֲתַעֲבִיד - נעשה הדין למי שחטא וראוי להענישו.

יְתִיר מַכְלָא, מֹשֶׁה סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא, וְאִינוּן נַחְתִּי מְעִילָא לְתַתָּא. הוא סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא, כְּמָה דְתַנִּינוּ (ברכות כח.) **מְעִלִין בְּקֹדֶשׁ וְאִין מוֹרִידִין**, מֹשֶׁה סָלִיק מִתַּתָּא לְעִילָא, דָּאמֵר 'שִׁירָה' תּוֹשְׁבַתָּא דְמִטְרוֹנִיתָא, דְאִיהִי מְשַׁבַּחַת לְמַכְלָא, וּמֹשֶׁה בְּמַכְלָא אֲתַאָּחַד. וְאִינוּן נַחְתִּי מְעִילָא לְתַתָּא, דָּאמֵרוּ 'שִׁיר', דְהוּא שְׁבָחָא דְמְשַׁבַּחַת מַכְלָא לְמִטְרוֹנִיתָא, וְאִינוּן בְּמִטְרוֹנִיתָא אֲתַאָּחַדוּ. וְעַל דָּא, בְּהַאי אֲשַׁתְּמוּדַע שְׁבָחָא דְמֹשֶׁה, יְתִיר מַכְלָהוּ, וְהִינֵנוּ דְכְּתִיב (שמות טו א) **אֲזַ יְשִׁיר מֹשֶׁה וְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה'**, שִׁירָתָא דְמִטְרוֹנִיתָא לְמָאן, לה'. וְבָנִין כֶּף, וְיִבְתוּב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת, וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת' (דברים לא כא).

וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת, וְעֲנָנוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִבְּעֵי לִיה. אֵלֶּה רְזָא דְמַלְחָה כְּמָה דְאֻקִּימְנָא, דְכְּתִיב (איוב כ כז) **יִגְלוּ שְׁמִים עוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְּקוּמָמָה לו'**, ומֹשֶׁה בְּכָלָא אֲסַתְפַּל, וְעַל דָּא אָמַר 'שִׁירָה', בְּגִין לְאֲתַאָּחַדָא מַלְיָן בְּאַתֵּר דָּא, לְמַהוּ עֲלִייהוּ דִּינָא, דְכְּתִיב **וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵיו**. וְלָמָּה, דְכְּתִיב (ראה בדברים לא כא) **כִּי אֲנִי יֹדַעְתִּי אֶת יְצִרְוֹ**, וְכְּתִיב (שם פסוק כט) **כִּי יֹדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי וְגו'**, וְכַד תַּעֲבֹדוּ דָּא, מִיָּד וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵיו לְעַד.

תָּא חֲזִי, כְּתִיב (איוב שם) **יִגְלוּ שְׁמִים עוֹנוֹ וְלֹא יְתִיר**, אֲבָל וְאָרֶץ מִתְּקוּמָמָה לו'. בְּהַאי, דִּינָא אֲתַעֲבִיד לְמָאן דְאֲתַעֲבִיד.

נפשי צמאה
לדעת
כל רז סודך

זוהר הקדוש המבואר < עם פירוש "הכתר והכבוד"

ביאור בשפה ברורה הפותח את לב הלומד, עם מקורות וביאורים על פי גדולי המפרשים

